

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет

Введено в дію наказом ректора
№1061-І від 15 листопада 2021 р.

ПОЛОЖЕННЯ
Про запобігання та протидії булінгу (цькуванню)
в Сумському державному університеті

Версія 01

Затверджено рішенням вченої ради Протокол №05
від 11 листопада 2021 р.

МОН України	Положення про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті	Стор. 2
СумДУ		Версія 01

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення «Про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті» (далі – Положення) є внутрішньо-університетськими нормативно-правовим документом, що визначає мету та завдання діяльності щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню), основні поняття, механізм реагування та застосування засобів вихованого впливу на випадки булінгу (цькування).

1.2. Метою діяльності із запобігання та протидії булінгу є: виявлення випадків булінгу, вирішення конфліктних ситуацій, усунення потенційних ризиків та визначення шляхів протидії подальшому виникненню випадків булінгу в університеті.

1.3. Завдання діяльності щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті:

- створення в університеті безпечного середовища, вільного від будь-яких проявів насильства та дискримінації (фізична та психологічна безпека, гендерна, расова та соціальна рівність учасників навчального процесу та позанавчальної діяльності);

- визначення поточного стану окресленої проблеми, передумов виникнення і поширення булінгу (цькування) в університеті;

- визначення причин та наслідків булінгу (цькування) у разі виявлення його випадків, застосування різних засобів і методів виховного впливу на учасників конфлікту;

- підвищення рівня поінформованості, розуміння булінгу (цькування) як акту порушення прав людини, формування нетерпимого ставлення здобувачів освітніх послуг до будь-якого прояву насильницьких дій;

- навчання конструктивного спілкування, прийняття відмінностей та усвідомлення рівності серед всіх учасників освітнього процесу, формування навичок мирного вирішення конфліктних ситуацій та керування емоційними реакціями;

- популяризація діяльності щодо запобігання та протидії булінгу (цькування), заохочення учасників освітнього процесу до активного сприяння запобіганню булінгу (цькуванню).

2. НОРМАТИВНІ ПОСИЛАННЯ

Дане Положення діє в частині, що не суперечить чинному законодавству, нормативній базі міжнародного, загальнодержавного та внутрішньоуніверситетського рівнів. У тому числі як у Положенні, так і у безпосередній діяльності враховуються вимоги таких нормативних документів (зі змінами та доповненнями):

МОН України	Положення про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті	Стор. 3
СумДУ		Версія 01

- Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;
- Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти;
- Конвенції ООН про права дитини (ратифіковано 27 лютого 1991 року);
- Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (ратифіковано 20 червня 2012 року);
- Закону України «Про освіту»;
- Закону України «Про вищу освіту»;
- Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»;
- Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)»;
- «Ліцензійних умов впровадження освітньої діяльності», що затверджені Кабінетом Міністрів України;
- наказу Міністерства освіти і науки України «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 28.12.2019 р. № 1646;
- наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти» від 26.02.2020 р. № 293;
- спільного наказу Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 19 серпня 2014 року № 564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 10 вересня 2014 року за № 1105/25882;
- спільного наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства внутрішніх справ України від 7 вересня 2009 року № 3131/386 «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрі соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів із попередження насильства в сім'ї»;
- Політики рівності Сумського державного університету;
- Кодексу корпоративної культури Сумського державного університету.

3. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ, ПЕРЕЛІК ОЗНАК, ПРОЯВІВ ТА ФОРМ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) В УНІВЕРСИТЕТІ

3.1. Терміни, використані у даному Положенні, вживаються у таких значеннях:

МОН України	Положення про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті	Стор. 4
СумДУ		Версія 01

булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого;

сторони булінгу (цькування) – це безпосередні учасники випадку кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності), однією зі сторін випадку булінгу (цькування) обов'язково є малолітня чи неповнолітня особа;

конфлікт – це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною потреб, інтересів, соціальних установок, планів тощо у свідомості окремої особи, яке виникає в міжособистісних взаємодіях окремих осіб чи груп;

кривдник (булер) – учасник освітнього процесу, в тому числі неповнолітня особа, яка вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

потерпілий (жертва булінгу) – учасник освітнього процесу, в тому числі неповнолітня особа, щодо якої було вчинено булінг (цькування);

спостерігачі – свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування);

наслідок булінгу (цькування) – фізична, психологічна, матеріальна шкода, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника та/або соціальна ізоляція потерпілого.

3.2. Ознаками булінгу (цькування) є систематичне вчинення учасниками освітнього процесу діянь стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, в тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, а саме:

- умисне позбавлення їжі, одягу, коштів, документів, іншого майна або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні освітніх послуг, примушування до праці та інші правопорушення економічного характеру;

- словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи;

- будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, зокрема принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська, образи, жарти, погрози, поширення образливих чуток;

- будь-яка форма небажаної фізичної поведінки, зокрема ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, завдання ударів;

- інші правопорушення насильницького характеру.

МОН України	Положення про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті	Стор. 5
СумДУ		Версія 01

3.3. Прояви, які можуть бути підставами для підозри в наявності випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу в університеті:

- замкнутість, тривожність, страх або, навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка;
- неврівноважена поведінка;
- агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства;
- різка зміна звичної поведінки;
- уповільнене мислення, знижена здатність до навчання;
- відлюдкуватість, уникнення спілкування;
- ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися;
- занижена самооцінка, наявність почуття провини;
- поява швидкої втомлюваності, зниженої спроможності до концентрації уваги;
- демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу;
- схильність до пропуску навчальних занять;
- відмова відвідувати заняття з посиланням на погане самопочуття;
- депресивні стани;
- аутоагресія (самоушкодження);
- суїцидальні прояви;
- явні фізичні ушкодження та (або) ознаки поганого самопочуття (нудота, головний біль, кволість тощо);
- намагання приховати травми та обставини їх отримання;
- скарги на біль та (або) погане самопочуття;
- пошкодження чи зникнення особистих речей; вимагання особистих речей, їжі, грошей; жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток сексуального (інтимного) характеру або інших відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці;
- наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних або психологічних знущань, сексуального (інтимного) змісту;
- наявні пошкодження або зникнення майна та (або) особистих речей.

3.4. Форми булінгу (цькування):

- фізичне насильство – умисне штовхання, зачіпання, підніжки, удари, стусани, побої та інші дії, які завдають біль і тілесні ушкодження;
- психологічне насильство – форма насильства, що включає образи, поширення неправдивих чуток, ізоляція, ігнорування, бойкот, відмова від спілкування, погрози, маніпуляція, шантаж тощо;
- економічне насильство – форма насильства, що включає дрібні крадіжки, пошкодження або знищення особистих речей, вимагання грошей, їжі тощо;

МОН України	Положення про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті	Стор. 6
СумДУ		Версія 01

- сексуальне насильство – форма насильства, що включає образливі жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток, обмацування сексуального (інтимного) характеру, сексуальні домагання тощо;

- кібербулінг – булінг (цькування), який вчиняється із застосуванням засобів електронних комунікацій (фото, відео і аудіо фіксація).

3.5. До булінгу (цькування) в університеті належать випадки, які відбуваються безпосередньо в навчальних приміщеннях університету та гуртожитках, на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, гуртожитками, їдальнею тощо) та (або) за межами університету під час заходів, що організуються університетом, в тому числі дорогою до (із) університету.

4. СУБ'ЄКТИ ТА ПІДСТАВИ РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ)

4.1. Суб'єктами реагування у разі настання випадку булінгу (цькування) в Сумському державному університеті (далі - суб'єкти реагування) є ректор, проректор за розподілом обов'язків, керівники навчально-наукових інститутів, факультетів, позабазових структурних підрозділів, комісії з розгляду та реагування на випадки булінгу (цькування), які затверджуються наказом ректора (директора позабазового структурного підрозділу).

Суб'єкти реагування на випадки булінгу (цькування) в Сумському державному університеті діють в межах повноважень, передбачених законодавством та цим Положенням.

4.2. Підставою для реагування на випадки булінгу (цькування) є заява або повідомлення будь-якої особи, яка стала стороною булінгу (цькування) або підозрює про його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, або про який отримали достовірну інформацію.

Заява або повідомлення може бути спрямована ректору університету або іншим суб'єктам реагування на випадки булінгу (цькування). Заява (повідомлення) приймається у письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації.

4.3. Повнолітні учасники навчального процесу, у тому числі студенти, науково-педагогічні (педагогічні) та інші працівники СумДУ, у разі, якщо вони виявлять випадки булінгу (цькування), зобов'язані:

- вжити невідкладних заходів для припинення небезпечного впливу;
- за потреби надати домедичну допомогу та викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;

МОН України	Положення про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті	Стор. 7
СумДУ		Версія 01

- звернутись (за потреби) до територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України;

- повідомити ректора університету (проректора за розподілом обов'язків) та принаймні одного з батьків або інших законних представників неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

4.4. Ректор у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування):

- ініціює засідання комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) (далі - комісія) не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви або повідомлення, здійснює контроль за виконанням рішень комісії;

- невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України, принаймні одного з батьків або інших законних представників неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

5. СКЛАД КОМІСІЇ ТА ПОРЯДОК РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) В УНІВЕРСИТЕТІ

5.1. Діяльність комісії здійснюється на принципах законності, дотримання прав і свобод людини, неупередженості, конфіденційності, з дотриманням вимог Законів України «Про інформацію», «Про захист персональних даних».

5.2. Комісія виконує обов'язки на постійній основі. Зміни у складі комісії затверджуються відповідним наказом ректора.

5.3. Формою роботи комісії є засідання. Засідання скликаються за потребою – у разі надходження заяв (повідомлень) про випадки булінгу (цькування). Дату, час і місце проведення засідання визначає голова комісії. Засідання є правоможним у разі участі в ньому не менше двох третин її складу.

До складу комісії з розгляду випадків входять:

- голова комісії (проректор за розподілом обов'язків);
- заступник голови комісії;
- секретар комісії;
- члени комісії (не менше 5 осіб).

До роботи комісії залучаються представники відповідних структурних підрозділів, психологічної служби, органів студентського самоврядування.

До участі в засіданні комісії за згодою залучаються батьки або інші законні представники малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування), а також можуть залучатися сторони булінгу (цькування).

Комісія у разі розгляду випадку булінгу (цькування):

- з'ясовує причини та наслідки випадку булінгу (цькування);
- вживає заходів для усунення причин булінгу (цькування);

МОН України	Положення про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті	Стор. 8
СумДУ		Версія 01

- приймає рішення щодо застосування засобів вихованого впливу на кривдника (булера);

- вирішує питання забезпечення психологічної підтримки та можливості захисту потерпілої сторони (жертви) від подальших випадків булінгу (цькування);

- повідомляє службу у справах дітей, центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою здійснення оцінки потреб сторін булінгу (цькування) та вирішення питання щодо соціального захисту малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

5.4. Голова комісії (проректор за розподілом обов'язків) у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування):

- скликає засідання комісії, очолює її роботу та головує на засіданнях;

- визначає перелік питань, що підлягають розгляду;

- визначає функціональні обов'язки членів комісії, може надавати доручення членам комісії в межах, передбачених законодавством та посадовими обов'язками;

- інформує особу, від якої поступила заява (повідомлення) про випадок булінгу (цькування) про порядок розгляду заяви (повідомлення) та рішення комісії;

- доводить до відома учасників освітнього процесу рішення комісії згідно з протоколом засідання та здійснює контроль за їхнім виконанням;

- у разі відсутності голови комісії, його обов'язки тимчасово виконує заступник голови комісії; у разі відсутності і голови і заступника комісії його обов'язки тимчасово виконує один із членів комісії;

- у разі неможливості проректора за розподілом обов'язків очолювати роботу комісії на постійній основі, новий голова комісії призначається наказом ректора.

5.5. Секретар комісії:

- забезпечує підготовку проведення засідань комісії та матеріалів, що підлягають розгляду на засіданнях комісії;

- повідомляє членів комісії, а також заявника та інших заінтересованих осіб про дату, час, місце проведення та порядок денний засідання;

- надає/надсилає членам комісії та зазначеним особам необхідні матеріали в електронному або паперовому вигляді,

- веде протокол засідань комісії;

- здійснює підготовку документації щодо рішень комісії (проекти рішення, відповіді на запити, листи тощо), які стосуються конкретного випадку булінгу (цькування);

МОН України	Положення про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті	Стор. 9
СумДУ		Версія 01

- у разі відсутності секретаря комісії його обов'язки виконує один із членів комісії, який обирається колегіально на засіданні комісії за поданням голови або заступника голови комісії.

5.6. Члени комісії:

- знайомляться з матеріалами, що стосуються випадку булінгу (цькування), мають право брати участь у їх перевірці;

- особисто беруть участь у роботі комісії та виконують доручення голови комісії (якщо такі є) в межах, передбачених законодавством та посадовими обов'язками;

- зобов'язуються не розголошувати стороннім особам відомості, що стали йому відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб;

- мають право подавати пропозиції щодо порядку денного засідання комісії, а також висловлювати власну думку (усно або письмово) з питань, що розглядаються;

- беруть участь у голосуванні та прийнятті рішень комісії.

5.7. Завдання комісії:

- збір інформації щодо обставин випадку булінгу (цькування), у тому числі пояснень сторін булінгу (цькування), батьків або інших законних представників малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування), висновків психолога (за наявності), експертних висновків (за наявності), інформації, збереженої на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення тощо), а також іншої інформації, яка має значення для об'єктивного розгляду заяви;

- розгляд та аналіз зібраних матеріалів, прийняття рішення про наявність/відсутність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві.

У разі прийняття рішення про наявність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві, тобто, підтверджують випадок булінгу (цькування), комісія здійснює:

- оцінку потреб сторін булінгу (цькування) в отриманні соціальних та психолого-педагогічних послуг та забезпечення таких послуг;

- визначення причини булінгу (цькування) та необхідних заходів для усунення таких причин;

- визначення заходів виховного впливу щодо сторін булінгу (цькування) у спільноті, де стався випадок булінгу (цькування);

- надання рекомендацій для науково-педагогічних (педагогічних) працівників університету щодо доцільних методів здійснення освітнього

МОН України	Положення про запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті	Стор. 10
СумДУ		Версія 01

процесу та інших заходів з неповнолітніми сторонами булінгу (цькування), їхніми батьками або іншими законними представниками;

- надання рекомендацій для батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

5.8. Рішення з питань, що розглядаються на засіданні комісії, приймаються шляхом відкритого голосування більшістю голосів від затвердженого складу комісії. У разі рівного розподілу голосів голос голови комісії є вирішальним.

5.9. Строк розгляду комісією заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) в університеті та виконання нею своїх завдань не має перевищувати десяти робочих днів із дня отримання заяви або повідомлення ректором.

5.10 На засадах зазначених у розділі 5 у позабазових структурних підрозділах наказами їх керівників також створюються та функціонують відповідні комісії.

6. ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ

6.1. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Сумському державному університеті ґрунтується на принципах недискримінації та рівності, партнерства та підтримки, особистісно-орієнтованого підходу до кожного учасника освітнього процесу, розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу та здійснюється систематично в процесі роботи навчально-наукових інститутів, факультетів, фахових коледжів, позанавчальних підрозділів університету, органів студентського самоврядування.

6.2. Заходи виховного впливу спрямовані на реалізацію завдань діяльності щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) та відображаються в планах роботи навчально-наукових інститутів, факультетів, позабазових структурних підрозділів та інших відповідних підрозділів університету (Відділу позанавчальної роботи, інституту кураторів, студентського самоврядування тощо), затверджується і контролюється проректором за відповідним напрямом.

6.3. Заплановані заходи можуть відбуватись у формі зустрічей, бесід, консультацій, лекцій, круглих столів, тренінгів, тематичних заходів, конкурсів, спільних переглядів та обговорень тематичних відеосюжетів, літературних творів, матеріалів ЗМІ, особистого досвіду, запрошення гостей, у формі рольових ігор та інших організаційних формах.

6.4. З метою створення безпечного середовища в університеті, до заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню), необхідно включати:

- забезпечення роботи постів охорони, відеоспостереження за місцями загального користування тощо;

- організацію безпечного користування мережею Інтернет під час освітнього процесу;

- контроль за використанням засобів електронних комунікацій неповнолітніми здобувачами освіти під час освітнього процесу;

- розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу, зокрема: розуміння та сприйняття цінності прав та свобод людини, принципів рівності та недискримінації, вміння відстоювати свої права та поважати права інших; виховання толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки; формування здатності попереджувати та розв'язувати конфлікти ненасильницьким шляхом тощо.

7. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

7.1. Дане Положення затверджується рішенням вченої ради СумДУ та вводить в дію наказом ректора з наступного дня після його затвердження.

7.2. Зміни та доповнення до даного Положення затверджуються наказом ректора.

7.3. Контроль за виконанням вимог даного Положення несуть посадові особи університету у відповідності до їх функціональних обов'язків.

7.4. Дія Положення скасовується рішенням вченої ради.

Затверджено вченою радою СумДУ
Протокол №05 від 11 листопада 2021 р.

Голова вченої ради _____ Анатолій ВАСИЛЬСВ

Учений секретар _____ Анатолій РУБАН

Відповідальні за укладення Положення
В.о. начальника ВПР _____ Ольга БОНДАРЕНКО

ПОГОДЖЕНО:

Проректор з НПР
та організації позанавчальної діяльності _____ Олена КОРОЛЬ

Студентський ректор _____ Альона ГРИГОР'ЄВА

В.о. начальника юридичного відділу _____ Наталія ЗАЇКА